

HJORT

Kommentar til Niklas Selbergs
artikkel/foredrag om nasjonale
domstolars adgang til å prøve
fagforeningers beslutninger om
eksklusjon

07.05.2024

Advokat Christopher Hansteen

Essensen i Selbergs artikkel

- **Gjeldende svensk rett:** Eksklusjon fra ideelle foreninger kan prøves av domstolen hvis medlemskap i foreningen (herunder fagforening) er av stor økonomisk betydning for den ekskluderte
- Sverigedemokraterna-målet bryter med Sveriges internasjonale forpliktelser; EMK art. 11, ILO-konvensjonen nr. 87 og ESP
- Eksklusjon fra fagforeninger kan ikke overprøves av nasjonale domstoler, selv om medlemskapet er økonomisk betydningsfullt
 - MR krever en nær full beskyttelse av (frie) fagforeningers uavhengighet
 - Funksjonell foreningsfrihet (fagforeningens autonomi)
 - Øvrige medlemmer foreningsfrihet
- SD-målet er nå brakt inn for EMD

H

Norsk og Svensk rett er parallelle – alminnelige rettsprinsipper

- Foreningsretten i hovedsak ulovfestet
- Foreninger kan med direkte hjemmel i vedtekter eller alminnelige lojalitetsbetraktninger ekskludere medlemmer
- Domstolsprøving; skille mellom rene ideelle foreninger og foreninger som har stor økonomisk eller annen betydning for medlemmene
- Et gammelt prejudikat hva gjelder eksklusjon fra fagforeninger. Ellers lite rettspraksis om eksklusjon fra fagforeninger
- Jakhellns gamle artikkel er utdatert

Norsk og Svensk rett er parallele - domstolsprøving

- **Tilgang til domstolen:** Utgjør vedtaket et **rettskrav**, jf. tvl. § 1-3?
 - Har eksklusjonen stor økonomisk eller velferdsmessig betydning for medlemmet?
 - Eksklusjon fra fagforeninger og politiske partier anses for å være av stor velferdsmessig eller økonomisk betydning for det ekskluderte medlemmet, jf. LB-2023-138351, jf. Rt-1969-1129 (eksklusjon fra fagforening) og Rt-2001-136 (eksklusjon fra FRP)
- **Prøving i domstolen:**
 - Hvis rettskrav kan domstolene overprøve vedtak – men begrenset prøving i praksis
 - **Saksbehandlingsregler i vedtektene**, om vedtaket bygger på et **vesentlig uriktig faktum**, og om grunnleggende **rettssikkerhetsnormer er tilsidesatt**, jf. HR-2022-833-A, jf. Rt. 2004 s. 1613
 - Kan menneskerettighetene oppstille ytterligere føringer? (HR-2022-833-A (Jehovas vitner & Porneia))

Eksempler fra norsk rettspraksis

Rettskrav

- Rt-1969-1129
 - Fagforeninger av en slik viktighet og betydning for medlemmene at eksklusjonsvedtak kan prøves av domstolen
- Rt. 1986 s. 308 (Motorbåtforeningen)
 - Økonomiske goder av betydelig verdi fulgte av medlemskapet
- Rt. 2001 s. 136 (FRP)
 - Av vesentlig betydning å være medlem av et politisk parti for den enkeltes mulighet til å delta i den politiske debatt og påvirke samfunnsstyringen
- Rt. 2004 s. 1613 og Rt. 2005 s. 372 (Islamsk Kultursenter I og II)
 - Betydelige velferdsmessige konsekvenser
- HR-2022-833-A (Jehovas vitner)
 - Stor velferdsmessig betydning
- LB-2023-138351:
 - Gyldigheten av vedtak om eksklusjon og suspensjon fra en forening kan anses som et rettskrav hvor medlemskapet har en klar økonomisk eller velferdsmessig betydning, som feks. i saker om gyldigheten av vedtak om eksklusjon fra fagforeninger og politiske partier, jf. [Rt-1969-1129](#) og [Rt-2001-136](#).

Eksempler fra norsk rettspraksis

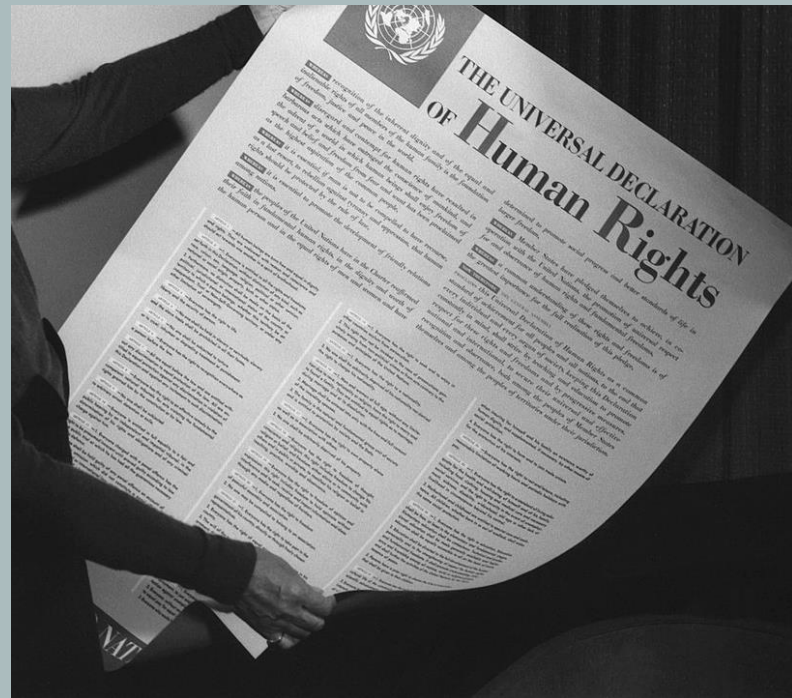
Ikke rettskrav

- Rt-1899-169
 - Sak om eksklusjon i ynglingeforening avvist
 - Det det dreiet seg om selskap av «saadan Karakter og med saadant Formaal» at eksklusjonen måtte anses som «et indre Selskabsanliggende», utenfor domstolenes område
- Rt-1929-552
 - Sak om eksklusjon i godtemplarlosje avvist
 - En «naturlig forutsetning for en sammenslutning av heromhandlede art, at indre anliggender ikke skal bringes inn for domstolene til avgjørelse».
- Rt-1979-468 (Norsk Balalaikaorkester):
 - Privat karakter/sosialt formål
- HR-2021-639-A (Far på trening):
 - Privat karakter, naturlig at endelig avgjørelse ligger i foreningen

Internasjonalt vern av foreningsfriheten

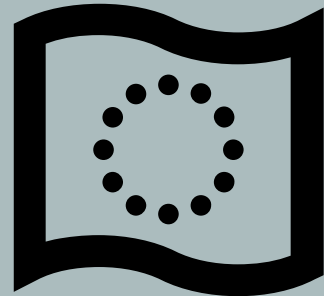
- EMK art. 11 – generell beskyttelse av forenings- og forsamlingsfriheten
- ILO 87 art. 3, ESP art. 5 – spesiell (tillleggs)beskyttelse av fagforeninger autonomi
- EMD tolker art. 11 I lys av ILO 87 og ESP art. 5 og praksis fra ekspertorganene

H

ASLEF v. The United Kingdom (EMD)

- Utgangspunkt: fagforeningers autonomi respekteres
 - MEN: Staten må beskytte individet mot «any abuse of a dominant position by trade unions»
 - Misbruk kan foreligge:
«[1] where exclusion or expulsion from a trade union was not in accordance with union rules or [2] where the rules were wholly unreasonable or arbitrary or [3] where the consequences of exclusion or expulsion resulted in exceptional hardship».
- Vilkår for statlig intervensjon:
 - Lovhjemmel og legitimt formål
 - Nødvendig – ikke bare nyttig eller ønskelig (Jehovas vitnerdommen?)
 - Forholdsmessig
 - Rettferdig og passende avveining – kan variere med hvilke EMK-rettigheter som kolliderer?
 - Skjønnsmargin – av begrenset verdi på dette området

HJORT

UNIVERSITETSGATA
1

SMAUS

HJORT

Advokatfirmaet Hjort
in Sand Advokatfirma
Hjort
Advokater